

draden van *Hypericum*. Terwijl Schimper zegt: „drei in mehrere Zweige tiefgespaltene Staubgefäße“, schrijft Engler: „Staubgefäße ∞ in 3 Bündeln“. Uitgemaakt schijnt de kwestie dus nog niet.

(Deel II, blz. 161, kolom 2). *Libellenvleugels*. Die waarneming van eenige honderden Libellenvleugels bij elkaar is allerbelangrijkst! Welk dier kan, op dat plekje, libellen gegeten hebben? Als het een vogel geweest is, dan moet die bepaald op dat plekje telkens de Libellen opgegeten hebben, want als de vogel dat gedaan had op een tak, dan zouden de libellenvleugels door den wind verspreid zijn, of zelfs zonder wind wind zich al dwarrelend verspreid hebben. Het dier heeft dus bepaald, telkens als het een libel gevangen had, zich naar dat ééne plekje begeven, om de libel daar en nergens anders op te peuzelen! Welk een zonderlinge gewoonten houden sommige dieren er toch op na!

Was er vlak boven dat plekje een struikje met een kaal takje? Zoowel de grauwe vliegevangster (*Muscicapa grisola*), als de groote, bruine glazenmaker (*Aeschna grandis*), hebben de gewoonte om bijna altijd op hetzelfde takje hun maaltijd te houden.

(Deel II, blz. 187.) *De kraai en de mossel*. Allerbelangrijkst is deze waarneming, al staat zij niet op zichzelf. Het laten vallen op rotsen van mossels en andere schelpdieren door kraaien, bonte kraaien, raven en meeuwen, ja, zelfs van zeearenden, is herhaaldelijk waargenomen. Zeearenden van tropische gewesten verbrijzelen op die wijze ook schildpadden, en onze raaf pakt wel eens een konijn, of een haasje, vliegt er mee een eind in de lucht en laat het spartelende dier dan op den grond te pletter vallen. Toch zijn meer waarnemingen, vooral van kraaien gewenscht.

(Deel II, blz. 191.) *Helix nemoralis* L. De tweede figuur op de 1e kolom van deze bladzijde en de linksche slak op blz. 193 zijn niet goed uitgevallen. Een slak draagt haar hoorntje zoo, dat de punt van de schelp naar achteren en naar rechts wijst, nooit naar voren.

Onder de variaties der *Helix*-strepen is, zeker abusievelijk, vergeten 12300, 02300 en 12345. Dit geeft dus negen-en-tachtig variaties.

12340 moet natuurlijk zijn 12340
 12 340 „ „ „ 12 340
 02350 „ „ „ 02340

12300 staat tweemaal vermeld, de eerste moet natuurlijk 12300 zijn.

Op blz. 192, 1e kolom, staat ook nog, dat de voorttelingsorganen in den kop verscholen zijn; dit is nu niet bepaald juist uitgedrukt. Vooreerst heeft geen enkel dier zijn voorttelingsorganen in den kop, evenmin als een garnaal haar maag in den kop heeft, zooals garnalenpellers zeggen. De voorttelingsorganen liggen gedeeltelijk in het deel, dat zich in het hoorntje bevindt, gedeeltelijk in het deel, dat zich uitstrekt van het hoorntje tot aan den kop. De opening der geslachtsorganen ligt rechts, vlak achter den kop.

Ik schrijft dit niet neer om wijlen den heer Herman Albarda opzettelijk op een lapsus calami te betrappen, maar om verkeerde voorstellingen, die zich bij het lezen van dergelijke zinnen bij de lezers gevormd hebben, te herstellen.

(Deel II, blz. 194.) Twee andere vindplaatsen voor den wijngaardslak zijn Driebergen en Vogelengang, bij Haarlem. Op de laatste plaats vond ik ze zelf, nadat mij deze vindplaats, nu 20 jaar geleden, door een ander (ik meen door Dr. R. Horst, thans te Leiden) was medegedeeld. Dr. A. J. van Rossum deelt mij verder mede, dat *Helix pomatia* in Limburg bij Valkenburg voorkomt en van daar tientallen van jaren geleden op de Buitenplaats Rustoord bij Kralingen met succes gepoot werd.

(Deel II, blz. 195.) *Moedermoed*. In Nijmegen zag ik, nu bijna 30 jaar geleden, tegenover ons huis in de Molenstraat, een huiszwaluw haar nest bouwen onder en tegen een dakgoot. Eens op een dag kwam er een dorstige kerkkauw vlak bij het zwaluwnest op den rand van de dakgoot zitten, om uit de goot te drinken. Daar kwamen de ouders juist aan en begonnen een erbarmelijk gegil, zoodat binnen een oogenblik andere zwaluwen toeschoten. De kauw begreep het niet, of bekommerde er zich niet om, maar dronk kalm door. Dit was te erg. De moeder (of de vader?) vloog nu in duizelingwekkende vaart langs de kauw en gaf hem met zijn vleugel een klap tegen zijn kop, dat de kauw er een oogenblik beduusd van was. Toen de zwaluw voor de tweede maal aan kwam zeilen, begreep de kauw ten minste, dat gevaar hem naderde en vloog weg, nog even gevolgd door de gillende bende.

Arnhem.

A. C. OUDEMANS.

Tot dusverre bekende groeiplaatsen der tot de bijgenoemde familiën behorende planten.

Familie *Chenopodiaceën*.

1. *Salicornia*.

S. herbacea L. Aan de zeekust, op slikken en schorren algemeen en overal.

S. radicans Sm. Op dergelijke plaatsen als de vorige, doch alleen op Schiermonnikoog en bij de Lemmer gevonden.

2. *Salsola*.

S. Kali L. Op dorre zandgronden, in de zeeduinen. Harderwijk. Pietersburen, Vierhuizen, Harlingen, Roptazijl, Workum, Stavoren. Op alle Noordzee-eilanden. Medemblik, Petten, Schoorl, Wijk aan Zee, Zandvoort, Naarden, Huizen. Noordwijk, Katwijk, Scheveningen, 's Gravesande, ter Heide, Brielle. Schouwen, Walcheren, Zuid-Beveland, Breskens. De variëteit *tenuifolia* op zandplaten in de Waal, Nijmegen (Ooi), Werkendam, Deventer (Pothoofd).

3. *Kochia*.

K. hirsuta Nolte. Op zilte en moerassige kleigronden aan

de zeekust. Lemmer, Wieringen, Hoorn, Muiderberg, Amsterdam (aan het IJ). Schouwen (Brouwershaven).

K. scoparia Schrad. Aan het Pothoofd te Deventer en bij Schiedam.

4. *Suaeda*.

S. maritima Dum. Op kleigronden aan de zeekust algemeen en overal.

S. fruticosa Forsk. Aan de zeekust. Texel, Den Helder, Hoorn. Kijkduin, Zwijndrecht, Walcheren.

5. *Blitum*.

B. virgatum L. In moestuinen, op ruige plaatsen. Breda. Nijmegen (Beek), Harderwijk, Apeldoorn. Friesland. Baambrugge, Abcoude. Scheveningen, Dordrecht, Werkendam.

B. capitatum L. Op onbebouwde en ruige plaatsen, aan waterkanten. Apeldoorn. Utrecht. Franeker, Dokkum. Overveen, Haarlem. Wassenaar, Delft.

6. *Corispermum*.

C. Marshallii Stev. Op aardappelvelden, vooral in de duinen.

Vilsteren. Velzen, Zandvoort, Overveen, Bentveld. Leiden, Noordwijk binnen, Den Haag.

7. *Chenopodium*.

C. Botrys L. In enkele moeslanden verwilderd. Soesterberg. Leeuwarden, Delft.

C. bonus *Henricus* L. In moestuinen, op mesthoopen, aan wegen. Maastricht, Meersen, Geulhem en in 't algemeen vrij algemeen in bosschen in Limburg. Heusden, Tiel, Zoelen, Wageningen, Bommel, Buren, Valburg, Harderwijk, Putten. Wijk-bij-Duurstede, Bunnik, Vechten. Deventer. Gieten, Weerdinge. Leeuwarden. Marken. Den Haag, Delft, Dordrecht.

C. polyspermum L. In bouwlanden, moestuinen, aan wegen, op puinhoopen. Ambij, Gulpen, Meersen, Valkenburg, Beek, Elso. Vlijmen, Eindhoven, Breda. Nijmegen, Wageningen, Borculo, Lochem, Apeldoorn, Harderwijk. Utrecht, Doorn. Delden, Borne, Gramsbergen, Zalk, Kampen, Steenwijkerwold. Meppel, Hoozevee. Heerenveen, Sneek, Leeuwarden. Alkmaar, Kennemerland, Amsterdam, Abcoude. Leiden, Den Haag, Delft, Westland. Geheel Zeeland.

C. Vulvaria L. Op vuilnishoopen, muren, in bouwland. Maastricht, Ambij, Sittard, Beek. Breda, Nijmegen (Hees). Groningen. Harlingen, Leeuwarden. Leiden, Zwijndrecht. Zierikzee.

C. hybridum L. Op vuilnishoopen, op bebouwde en ruige plaatsen. Maastricht, Sittard. Den Bosch. Nijmegen (Hees), Harderwijk. Wijk bij Duurstede, Utrecht, Maarsen, Doorn. Deventer, Zwolle. Meppel. Groningen. Leeuwarden. Amsterdam. Delft, Domburg.

C. murale L. Langs de wegen, kanten van bouwlanden, op mesthoopen. Maastricht, Eindhoven, Meersen, Beek. Den Bosch. Nijmegen (Valkhof), Groenlo, Harderwijk. Deventer, Zwolle, Kampen. Friesland, Ameland, Schiermonnikoog. Terschelling, Texel, Vlieland, Bloemendaal, Amsterdam. Vogelenzang, Leiden, Katwijk, Wassenaar, Den Haag, Delft, Westland, Dordrecht. Goes.

C. rubrum L. Langs de wegen, bij oude gebouwen, in moestuinen en op mesthoopen algemeen en overal.

C. urticum L. Op bebouwde plaatsen, aan wegen, ruigten enz. Maastricht. Meppel. Koudum. Texel, Amsterdam. Wassenaar, Delft.

C. ficifolium Sm. Op ruige plaatsen o. a. op vuilnishoopen, ook in bouwland. Kuilenburg. Kampen. Friesland. Haarlem, Amsterdam, Sloten. Den Haag, Delft, Dordrecht, Voorne. Walcheren, St. Philipsland.

C. glaucum L. Vooral op mesthoopen. Maastricht. Oudenbosch, Heusden. Nijmegen, Wageningen. Utrecht. Deventer, Zwolle, Kampen. Meppel. Amsterdam, Abcoude, Muiderberg. Leiden, Den Haag, Delft, Rotterdam. Zuid-Beveland.

C. album L. In bouwlanden en moestuinen, aan ruigten, vuilnishoopen, algemeen en overal.

8. *Beta*.

B. maritima L. Zeekust. Harlingen, Dijkshoek. Urk, Amsterdam, Muiderberg. Hellevoetsluis, Zwijndrecht.

9. *Halimus*.

H. pedunculatus Waltr. Op kleigronden binnen het bereik van den vloed. Terschelling, Enkhuizen. Walcheren, Tholen, Zierikzee, Buzelinge, Zuid-Beveland, Tholen, Hoek.

H. portulacoides Waltr. Op dezelfde plaatsen als de vorige. Woensdrecht. Delfzijl, Vierhuizen, Ulrum, Hornhuizen, Pieterburen, Uithuizen. Roptazijl, Dijkshoek, Harlingen, Schiermonnikoog, Ameland, Grind. Terschelling, Texel, Wieringen, Enkhuizen, Zandvoort. 's Gravesande. Geheel Zeeland.

10. *Atriplex*.

A. rosea L. Aan de zeekust, aan wegen en ruigten. Roptazijl, Dijkshoek, Workum, Stavoren, Holwerd, Harlingen, Schiermonnikoog, Ameland. Terschelling, Vlieland, Texel, Wieringen, Den Helder, Petten, Naarden. Noordwijk, Katwijk, 's Gravesande. Noord-Beveland, Breskens.

A. hortensis L. Enkele malen verwilderd bij Helvoort, Oudenbosch, Winterswijk en op Zuid-Beveland.

A. littoralis L. Aan de zeekust, ook binnenslands aan waterkanten. Bergen op Zoom. Harderwijk. Kampen. Delfzijl, Warffum, Usquert, Uithuizen, Pieterburen, Vierhuizen. Harlingen, Dijkshoek, Workum, Stavoren, Lemmer, Schiermonnikoog, Ameland, Grind. Terschelling, Vlieland, Texel, Wieringen, Marken, Urk, Nieuwediep, Amsterdam. Vogelenzang, Leiden, 's Gravesande, Zwijndrecht, Voorne. Schouwen, Walcheren, Zuid-Beveland, Oost-Zeeuwsch Vlaanderen.

A. patula L. Aan wegen, in moestuinen, bouwland, op mesthoopen algemeen en overal.

A. latifolia Whlb. Aan wegen, in bouw- en moesland, op mesthoopen algemeen en overal.

A. deltoidea Bab. Waarschijnlijk op Walcheren en Zuid-Beveland gevonden.

Familie *Amarantaceën*.

1. *Amarantus*.

A. retroflexus L. Op bebouwde plaatsen, St. Pieter, Geldorp, Breda, Valkenswaard. Nijmegen (vestingwerken), Zutphen, Apeldoorn, Hattem. Utrecht, Zeist, Neerlangbroek. Deventer (Pothoofd). Cornjum. Amsterdam. Noordwijk, Dordrecht, Middelburg.

A. sylvestris Desf. In moestuinen. Apeldoorn. Bolsward. Baambrugge. Leiden.

A. blitum L. In moestuinen, bouwlanden, aan wegen. Den Bosch, Vught, Valkenswaard. Nijmegen, Harderwijk. Utrecht. Deventer. Delden, Kampen. Haarlem, Amsterdam, Hilversum. Leiden, Woerden. Vianen, 's-Gravenhage, Westland, Dordrecht. Renesse, Walcheren, Zuid-Beveland, Axel.

2. *Polycnemum*.

P. arvense L. Op zandig bouwland. Maastricht. Overasselt, Harderwijk. De Bilt. Ameland. Werkendam.

Familie *Portulacaceën*.

1. *Portulaca*.

P. oleracea L. Waarschijnlijk alleen verwilderd. Maastricht. Breda. Nijmegen. Haarlem, Hilversum. Wassenaar, Katwijk, Westland. Schouwen, Duiveland, Walcheren.

2. *Montia*.

M. minor Gmel. Vochtige zandgrond. Maastricht, Schinnen, Beek, Bunde, Middelaar. Vught, Rosmalen, Breda. Nijmegen (Wijchensche venen; Hatertsche broek, Overasselt), Bennekom, Ruurloo, Apeldoorn, Harderwijk. Neerlangbroek. Zwolle, Lutte, Heemze. Weerdinge. Groningen. Sebaldeburen, Joure, Donkerbroek, Langweer, Oldeberkoop, Ameland. Terschelling, Texel, Haarlemmerhout, Boekenrode, Amsterdam, Loosdrecht. Noordwijkerhout, Leiderdorp, Oegstgeest, Leiden, Vianen, Haagsche bosch, Westland. Walcheren, Sas van Gent.

M. rivularis Gm. In helder stroomend water. Meersen, Ottersum. Nijmegen, Beekhuizen, Wolfheze, Renkum, Wageningen, Harderwijk (Leuven), Apeldoorn, Putten. Hilversum, Laren, Huizen. Leiderdorp.

3. *Claytonia*.

C. perfoliata Donn. Hier en daar verwilderd. Vught, Oudenbosch, Breda, Ginneken. Nijmegen (Berg en Dal), Oosterbeek, Bennekom. Utrecht. Zwolle, Almelo. Glimmen. Velsen, Zandvoort, Ouderkerk, Larerberg, 's Graveland. Monster. Overveen. ~~ERDENHOUT~~.

4. *Calendrinia*.

C. compressa Schrad. Op veenachtigen bodem bij Nijkerk, op uitgebaggerden grond uit de Eem bij Amersfoort, in een moestuin te Laag-Soeren.

Familie *Berberideën*.

1. *Berberis*.

B. vulgaris L. In de duinen en hoge zandige streken Zuid-Limburg. Breda. Nijmegen, Warnsveld, Terborg. Haren, Mickelhorst. Schiermonnikoog. Schoorl, Bergen, Bloemendaal, Velzen, Overveen, Haarlem. Wassenaar, Scheveningen, Den Haag, Monster, Voorne. Schouwen, Walcheren.

Familie *Ericaceën*.

1. *Vaccinium*.

V. vitis idaea L. In bosschen in de hoogere streken. Breda, Nijmegen (Duijvelsberg, Malden), Wolfheze, Bennekom, Gorsel, Winterswijk, Hoog-Soeren, Elspeet, Harderwijk. Veenendaal, Baarn, Maarsbergen, Amersfoort. Delden, Hengelo, Haaksbergen, Oldenzaal, Enschede, Staphorst, Steenwijkerwold. Hoozevee, Assen, Vries, Weerdinge, Valthe, Nieuw-Dordrecht. Harendermolen, Leek, Grootegast, Frieschepalen,

Stadskanaal, Eelderwolde, Paterswolde. Wolvega. Noordwijk.
V. Myrtilus L. In de bosschen in de hoogere streken algemeen en overal.

V. uliginosum L. In veengrond. Varsseveld, Lichtevoorde, Borculo, Winterswijk, Groenlo.

V. Oxyccus L. In veengrond. Velden, Arcen, Hamert, Boxtel, Helvoirt, Hoogerheide. Nijmegen (Hatert, Malden, Heumen), Leersum, Arnhem, Hummelo, Doetinchem, Winterswijk. Baarn, Maarsbergen, Amersfoort, Zeist, Zoest, Giethoorn. Meppel, Smilde, Eelde, Hoogeveen, Zwinderen, Weerdinge, Odoorn, Valthe. Noordlaren, Haren, Onland. Mijdrecht. Leeuwarden. Leiden, Nootdorp.

V. macrocarpon Ait. In moerassige, veenachtige duinplekken. Terschelling, Vlieland, Texel en ook bij Den Helder.

2. Andromeda.

A. polifolia L. In lage venen en heipoelen. Nederweert, Ottersum, Gennep, Arcen, Velden. Boxtel. Nijmegen (Wijchen, Hatert, Heumen, Overasselt), Kootwijk, Winterswijk, Doetinchem. Amersfoort, Woudenberg, Soestdijk, Zeist, Doorn, Nieuw-Leusden, Leersumsche veld, Maarsbergen. Steenwijk. Zwinderen, Weerdinge, Rosewinkel, Nieuw-Dordrecht, Smilde, Hoogeveen, Eelde, Noordlaren. de Punt, Harendermolen. Oltterterp.

3. Calluna.

C. vulgaris Salisb. Op heidevelden, algemeen en overal, ook in de duinen, hier en daar.

4. Erica.

E. Tetralix L. Op meer vochtige plaatsen en heidevelden algemeen en overal; ook in duinvalleien soms.

E. cinerea L. Op zonnige plaatsen en heiden. Maastricht. Oorschot. de Bilt. Naarden.

5. Clethra.

C. alnifolia L. Verwilderd in de bosschen van het huis te Ruurlo, de Treek bij Amersfoort en het Twikkelsche bosch.

6. Pirola.

P. secunda L. Alleen in bosschen te Hummelo.

P. rotundifolia L. Op veenkorsten en duinvalleien en op vermolmden, plantaardigen afval in bosschen vrij algemeen en overal.

P. minor L. In bosschen, Vaals. Vught, Oosterwijk, Ginneken. Nijmegen (Oosterhoutsche bosch), Velp, Beekhuizen, Rheden, Voorstonden, Zutphen, Winterswijk, Apeldoorn. de Bilt, Maartensdijk, Zeist, Nieuw-Loosdrecht. Deventer (Brinkgreve), Borne, Lonneker. Friesland. Terschelling, Vlieland, Bergen, Schoorl.

7. Monotropa.

M. Hypopitys L. In bosschen, vooral in de duinstreek. Nijmegen (Meerwijk), Roozendaal, Ulenpas, Laag-Soeren, Hoog-Soeren, Apeldoorn, Harderwijk (Leuven), de Bilt, Doorn, Darthuiserberg, Amerongscheberg, Wulverhorst. Epse, Callantsoog, Petten, Velzen, Zandvoort, Brederode, Bloemendaal, Overveen, Heemstede, Wassenaar, Valkenburg, Scheveningsche boschjes, Waalsdorp. Walcheren.

Familie Primulaceën.

1. Glaux.

G. maritima L. Vochtige zilte kleigrond, dicht bij zee. Harderwijk, Elburg, Nijkerk. Bunschoten. Kampen, Kamper-eiland, Schokland, Delfzijl, Warffum, Rottum. Harlingen, Workum, Roptazijl, Dijkshoek, Schoterzijl, Franeker, Schiermonnikoog, Ameland. Terschelling, Vlieland, Texel, Wieringen, Urk, Marken, Petten, de Zaan, Amsterdam. Katwijk, Westland, den Briel. geheel Zeeland.

2. Centunculus.

C. minimus L. Vochtige zandgrond en heidevelden. Eperheide, Mechelen. Sevenum, Gulpen. Vught, Nijmegen (Wijchen), Winterswijk, Voorst. Heemse, Staphorst. Ameland. Terschelling, Vlieland, Texel, Zandvoort. Den Haag. Walcheren.

3. Anagallis.

A. arvensis L. In bouw- en moesland en in duinvlakten. Limburg (alg.), Rosmalen, Heusden, Breda, Oudenbosch, Woensdrecht. Gelderland (alg.). Utrecht, Burnik, Vleuten, Zeist, Amersfoort, Maarsen, de Bilt. Deventer, Diepenveen, Kampen, Delden, Hengelo, Oldenzaal, Haaksbergen. Meppel. Vierhuizen. Franeker, Ried, Leeuwarden, Roptazijl, alle Noordzee-eilanden behalve Rottum. Wieringen, Alkmaar, Amsterdam. Katwijk, Noordwijk, Wassenaar, Warmond, Leiden, Den Haag, Delft, Westland, Alblasserwaard, Charlois, Zwijndrecht, den Briel. Geheel Zeeland.

A. tenella L. In duinvlakten en moerassige heiden. Weert. Breda, Oosterwijk, Valkenswaard, Bergen op Zoom. Ruurlo, Laag-Soeren. Ameland. Terschelling, Texel, Wieringen, Velzen, Zandvoort, Bloemendaal, Overveen. Noordwijk, Voorne.

4. Lysimachia.

L. thyrsoiflora L. Aan waterkanten tusschen het riet en ook in moerassen en veenplassen. Ottersum, Venlo, Velden, Arcen. Vught, Boxtel, Schijndel, Oudenbosch, langs de Zoom. Nijmegen (Hatert, Neerbosch), Wageningen, Ulenpas. Veenendaal, Winterswijk, Voorst, Apeldoorn, Harderwijk (Hierden). Utrecht, Blauwkapel, Achttienhoven. Kampen, Almelo, Vriezenveen, Poppe, Giethoorn. Meppel. Groningen, Haren, Paterswolde, Onland. Texel, Callantsoog, Petten, Haarlem, Bentveld, Zandvoort, Nieuw Loosdrecht, Abcoude, Oud-Diemen. Leimuiden, Lisse, Leiden, Den Haag, Dordrecht, Werkendam.

L. vulgaris L. Op vochtige beschaduwde plaatsen, aan waterkanten, in grienden vrij algemeen en overal.

L. punctata L. Alleen in het Bulterveen bij Venlo, bij Apeldoorn in de Haarlemmermeer en bij 's-Gravesande gevonden.

L. nummularia L. Aan slootkanten, op vochtige beschaduwde plaatsen, in venen algemeen en overal.

L. nemorum L. Op lage vochtige plaatsen, in bosschen. Maastricht, Meerssen, Gulpen, Beek, Wijre, Gronsveld, Plas-molen. Breda (Liesbosch). Oorsprong, Middachten, Ulenpas, Winterswijk, Beekbergerwoud. Lutte. Hoogeveen. Den Haag.

5. Trientalis.

T. europaea L. In vochtige bosschen. Beekhuizen, Beekbergen. Denekamp. Meppel, Gieten. ter Apel.

6. Primula.

P. acaulis Jacq. In vochtige bosschen, duinpannen, drassige weiden. Breda (Ulvenhoutsche bosch), Vleuten. Bentveld, Aerdenhout, Boekenrode. Noordwijk, Vogelenzang, Leiden, Haagsche bosch. Schouwen, Duiveland, Walcheren.

P. elatior Jacq. Op grasgrond, in vochtige bosschen. Limburg (alg.). St. Oedenrode, Breda (Ulvenhoutsche bosch). Nijmegen (Beek, Ubbergen), Drumpt, Zoelen, Avezathe, Middachten, Zutphen, Winterswijk, Voorst, Beekbergerwoud. Amersfoort. Zwolle. Haarlem. Leiden, Haagsche bosch. Walcheren.

P. officinalis Jacq. In uiterwaarden, weilanden. Valkenburg, St. Pietersberg, Beek, Gulpen. Boxtel. Nijmegen (Oosterhoutsche bosch, Beek, Ubbergen, Meerwijk, Weurt), Tiel, Drumpt, Zutphen, Voorst, Beekbergerwoud. Deventer (Brinkgreve). Leiden.

7. Hottonia.

H. palustris L. In slooten, poelen, langs stroomende wateren, op moerassige gronden. Maastricht, Ambij, Horst, Sevenum, Plasmolen. Vught, Rosmalen, Oudenbosch, Breda. Nijmegen (Hatert), Wageningen, Terborg, Lochem, Eibergen, Groenlo, Borculo, Twello, Wilp, Apeldoorn, Epe, Nijkerk, Harderwijk. Utrecht, Bunnik. Zeist, de Bilt. Deventer, Zwolle, Wijhe, Delden, Almelo, Vriezenveen, Hengelo, Borne, Gramsbergen, Hardenberg, Kampen, Giethoorn. Meppel, Zwinderen, Odoorn. Haren, Groningen. Leeuwarden, Joure, Teridser, Dokkum, Tjietkerk, Oenkerk. Kennemerland, Overveen, Weesp. Noordwijk, Warmond, Leiden, Wassenaar, Den Haag, Naaldwijk, Vianen, IJsselmonde. Walcheren, Hulst, Overslag, Sas van Gent.

8. Samolus.

S. Valerandi L. Aan slootkanten, in venen, op moerassige

en vochtige plaatsen. Breda, Oudenbosch. Wageningen, Winterswijk, Eibergen, Zutphen, Voorst, Nijkerk. Utrecht. Deventer, Borne, Delden, Kampen. Groningen. Koehool, Franeker, Giekerk, Joure, Dronrijp, Dongjum, Dokkum, alle Noordzee-eilanden behalve Rottum, Wieringen, Enkhuizen, Callantsoog, Petten, Beverwijk, Velzen, Overveen, Haarlem.

Sparendam, Amsterdam, Abcoude, Muiderberg. Noordwijk, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Endegeest, Den Haag, Delft, 's-Gravesande, Staalduin, Rotterdam, Delftshaven, Schouwen. Geheel Zeeland behalve St. Filipsland.

H. HEUKELS.

Vragen en Korte Mededeelingen.

Amsterdamsche Entomologische Club.

Bijeenkomst op 29 October 1899, onder voorzitterschap van Dr. J. Th. Oudemans. Aanwezig 19 leden.

De heer Boon vertoont nesten van een behangersbijtje (*Megachile*), zooals hij die op Texel in den grond heeft aangetroffen; verder gallen van een nieuw galmugje, *Cecidomyia terminalis* (ook door den heer Van Kampen gevonden), mierenleeuwen uit Laag Soeren in alle stadiën van ontwikkeling en rupsen van *Sphinx ligustri* alsmede *Paniscus cephalotes*. Omtrent mierenleeuwen wordt de vraag geopend, of ze veel voorkomen: volgens de ondervinding van verschillende leden zijn ze in Gelderland op sommige plaatsen zeer talrijk aan te treffen. De mierenleeuw is niet bang voor de groote roode boschmier, maar bemoeit zich niet gaarne met oorwormen. Verder brengt de heer Boon in herinnering, dat de heer Teunissen vroeger heeft waargenomen, hoe de nommervlinder (*Vanessa atalanta*) een hommelt achtervolgde en vermeldt nu, dat hij den Parelmoervlinder (*Argynnis lathonia*) alle insecten, die hem nabij kwamen, heeft zien weggagen, totdat een tweede *Argynnis* zich bij hem voegde. De heer Oudemans vermeldt hierbij eene mededeeling van den heer Piepers, die in Indië eveneens dergelijke feiten bij groote dagvlinders waarnam.

De heer Van Kampen vertoont gallen van een snuitkevertje, *Mecinus collaris*, op *Plantago maritima*, vervolgens een treksprinkhaan (*Pachytillus*), gevangen op een binnenplaats te Amsterdam, en eindelijk eenige raadselachtige witte spinseltjes, gevonden op grasbladeren bij Bloemendaal op 8 October 1899.

De heer Ceton stelt ter bezichtiging een kweek van *Papilio machaon*, waarbij bij verschillende exemplaren de gele vlek uit den bovenhoek van den voorvleugel langzamerhand verdwijnt; verder rups en poppen van *Sesia tipuliformis*, te Bodegraven in aalbessentwijgen gevonden, benevens een groote roofvlieg, *Ailus crabroniformis*, een eikenboktor, te Amsterdam gevangen en vliegenlarven — van een *Tipulide*-soort — onder boomschors aangetroffen.

De heer Heimans vertoont een aantal levende mierenleeuwen, kleiner en anders geteekend dan die van den heer Boon, nesten van de Dwergmuis en van Valdeurspinnen, poppen van den Doodshoofdvlinder, gallen van *Cynips calicis* uit Velp, en een merkwaardige vervorming van een veldslapplant, waarschijnlijk veroorzaakt door *Phytoptus*.

De heer D'Ailly heeft een aantal prachtige watervructteekeningen van vlinders medegebracht, door den schoutbij-nacht Verheull vervaardigd; het zijn de origineelen, waarnaar de platen in Sepp gemaakt zijn.

De heer Docters van Leeuwen vertoont verschillende gallen en galbwoners en wel *Neuroterus tricolor* en zijn agamen vorm *Neur. fumipennis*, waarvan de gallen merkwaardigerwijze aan de bovenzijde der bladeren zaten, verder *Neur. leviusculus*, *Dryophanta folii*, dan *Cynips collari*, gallen met wespen en inquilinen, gallen van *Diplosis loti* met eenige bewoners en onbekende gallen op *Viola* en ten slotte gallen van *Biorrhiza aptera* met zijn geslachtelijken vorm *B. terminalis*, uit welke gallen gekweekt waren: echte galwespen ♀ en ♂, inquilinen, parasieten, een wants, snuitkeverlarven en eenige microlepidoptera, welke alle in afwijking van opgaven van andere waarnemers reeds in hetzelfde jaar als de echte bewoners te voorschijn kwamen.

De heer Jaspers vertoont een doos met prachtige exotische kevers, waaronder de bekende Goliathkever.

De heer Oudemans doet eenige mededeelingen over parasieten op rupsen, in het bijzonder over de larven van *Paniscus cephalotes* op *Harpyia vinula*. De eieren der genoemde sluipwesp worden zeer stevig op de huid der rups bevestigd, zoodat zij bij eene eventueel nog plaats vindende vervelling niet worden afgeworpen. Zij komen zeer kort

voor het inspinnen der rups uit; de jonge larve blijft met 't achterlijf in de eischale zitten. Het aantal wespen, die uitkomen, is geringer dan dat der eieren; 't is nog niet opgehelderd, waardoor dit komt, waarschijnlijk dooden de larven elkander. Daarna laat de heer Oudemans eenige teekeningen zien van keverlarven en albinistische variëteiten van het vuurvindertje (*Polyommatus phlaeas*) nl. vier exemplaren met ten deele bleekte vleugels, gevangen bij Amsterdam, en een voorwerp uit Drente, tot de geheel geelwitte var. *Schmidtii* behoorend.

T.

Bijeenkomst op 18 November 1899, onder voorzitterschap van Dr. J. Th. Oudemans. Aanwezig 21 leden.

De heer De Meijere doet nadere mededeelingen omtrent de *Cecidomyide*, door hem bij Bodegraven ontdekt, en vertoont de imagines, uit de larven verkregen. Deze zijn van verschillende vorm, nl. ♀ en ♂ met goed ontwikkelde vleugels, ♂ met kleine vleugels en ♀ zonder vleugels. Behalve teekeningen van deze galmug, vertoont de heer De Meijere nog een bladluizen-etende *Cecidomyide*, een Syrphiden larve, die, in plaats van met bladluizen, zich was gaan voeden met een rups, nog wel van *Harpyia vinula*; en een schoone verzameling van vliegen met hommelachtig uiterlijk.

De heer Jaspers vertoont weer een doos met zeer fraaie exotische kevers, waaronder allermerkwaardigste vormen aanwezig zijn.

De heer Van Hall vertoont een zwam, *Cordiceps militaris*, op een rups van *Agrotis*, gevonden bij Bloemendaal en *Cordiceps robertiana* op *Hepialis virescens*.

De heer Raadt deelt mede, dat door hem proeven zijn genomen omtrent de ademhaling van *Hydrophilus piceus* en dat deze torren bij storting van de gewone ademhalingsmanier ook op de wijze van *Dytiscus* met behulp der dekschilden kunnen ademen. Een *Hydr. caraboides* heeft eieren gelegd bovenop een stuk kurk, inplaats van in een nestje, maar toch daarnaast nog een mast opgericht.

De heer Polak laat een ovarium van *Catocala nupta* zien in verband met de ontwikkeling der eieren en deelt mede, dat hij bezig is, een lijst van vlinders, in en om Amsterdam waargenomen, samen te stellen. Daaruit blijkt, dat de Amsterdamsche vlinderfauna minstens wel 250 soorten rijk zal zijn (alleen *Macrolepidoptera*).

De heer Van Kampen laat gallen van *Cecidomyia poae* aan *Poa nemoralis* zien.

De heer Boon vertoont rupsen en vlinders van *Smerinthus tiliae*, waaronder een, die in 't geheel geen groen in de vleugels heeft (de var. *brunnea*), verder vlinders uit de *Ortholitha*-rupsen, die hij in 't voorjaar aan 't Merwedekanaal vond; deze hebben in 't geheel niet van parasieten te lijden gehad, wat dr. Oudemans tot de gevolgtrekking brengt, dat deze vlindersoort zich dan pas hier gevestigd heeft. Verder laat de heer Boon zien: een rupsje van *Halias clorana*, een reusachtige kniptor (exotisch), levend gevangen in een droge regenton te Amsterdam, een dennesnuittor uit aanspoelsel, een luisvlieg van de gierzwaluw en rupsen van *Nonagria typhae* met kleur-varieerende vlinders.

De heer Uitterdijk laat een *Smerinthus tiliae* met zeer ongelijk geteekende vleugels zien.

De heer Oudemans vertoont ronde witte kogeltjes, die in groote hoeveelheid onder een tapijt waren aangetroffen. Het waren cocons van eene Gaasvlieg; zij worden door het dier in twee helften gesponnen en deze helften naderhand met elkander vereenigd; verder een aantal voorwerpen van *Amphidasis betularia* met overgangen van den zuiver typischen tot den melanistischen vorm (*doubledayaria*) en een interessante verzameling van hommels, bijen en wilde bijen, vertegenwoordigende de verschillende manieren, waarop deze insecten hun stuifmeel naar huis dragen.

T.